

Bible a její tradice - bible v interkulturní komunikaci

Pavel Spunar

Není tajemstvím, že česká religionistika patřila k těm společenským vědám, které byly vytlačovány marxismem a suplovány tzv. vědeckým ateismem. Není proto divu, že poničený obor hledá cesty jak odstranit škody a znovu zapustit kořeny; hledá své dávné i přítomné duchovní zázemí a má ctižádost uplatnit se i v mezinárodním kontextu. Prvé kroky se podařily zásluhou akademického Ústavu etiky a religionistiky v Brně a Společnosti pro studium náboženství již roku 1991. V následujícím roce došlo však již k zásadnímu obratu.

Společnost pro studium náboženství ve spolupráci s řadou dalších institucí uspořádala ve dnech 13.-15. května 1992 v bechyňském zámku v jižních Čechách mezinárodní konferenci Bible a její tradice - bible v interkulturní komunikaci (*Bible and Its Traditions - Bible in Intercultural Communication*). Téma vzbudilo velkou pozornost nejen v českém kulturním prostředí, ale i v zahraničí. Program reflexí nad biblí jako kulturním fenoménem vyvolal pozornost řady významných vědeckých osobností. Uvažovalo se o vnitřním světě bible a jeho vztahu k dochovaným biblickým textům, zajímalo i místo bible v kulturních dějinách a recepce biblického poselství v mimoevropských společnostech. Všechny příspěvky i diskusní poznámky si však byly vědomy specifčnosti biblického textu, ať již subjektivní přístupy k biblí byly sebevícé diferencovány.

Program konference se členil do několika bloků. Referáty se týkaly zdrojů a vnitřní souvislosti biblické teologie, sledovaly překlady bible do národních jazyků, zajímaly se o biblí v tradicích starověku, Evropy i středoevropské kultury, nevyhýbaly se však ani obtížím ve vztahu k judaismu a islámu a chápaly význam bible v interkulturní komunikaci.

Dotknout se všech problémů, kterých se konference zmocnila, bylo by nad síly jediného zpravodaje. Mé poznámky budou proto osobní a svým způsobem i zkrslující.

Teologickým jádrem symposia byly příspěvky z oblasti tzv. biblické teologie. Důležitým vkladem bylo vystoupení *Jana Hellera* Umfang und Struktur des alttestamentischen Kanons als theologische Aussage, který vyšel z poznatku, že nebyla dosud věnována náležitá pozornost různým strukturám starozákonního kánonu. Vnímáme pochopení pro význam různě spojených celků, které buď vylučují poselství proroků (typ Samaritanus), zdůrazňují rozmlouvání Boha s člověkem (typ Tenak) nebo podtrhují dějinnost božské-

ho konání, třebaže bez příznaku imanentního vývoje (typ Septuaginta); dějiny jsou prostorem eschatologické pouti. Širší souvislosti sledovalo i sdělení *J. Roloffa* *Zwei Testamente - eine Heilige Schrift*. Autor poukázal na problém zpochybňování jednoty Písma. Moderna přispěla k rozdělování starozákonní a novozákonní teologie a proto znovu zaznívá požadavek jednotícího a funkčního pohledu. Autor vidí naději v "biblické teologii", která by umožnila hlubší dialog mezi judaismem a křesťanstvím. Podobně vstřícně byl naladěn i příspěvek *Petra Pokorného* *Probleme der Theologie des Neuen Testaments*; znovu výklad krystalizoval kolem napětí mezi Starým zákonem a Novým zákonem, daném životem Ježíše na zemi jako konečném Zjevení. Právě proto je však Starý zákon pro pochopení Ježíšovy zvěsti nepostradatelný; jak Starý zákon tak Nový zákon vypovídají o témž Bohu.

Dvě specializovaná kolokvia směřovala k postizení významu bible v kulturním kontextu starověku a Evropy (lépe českých a středoevropských dějin). Protože jednotlivá sdělení měla svá těžiště ve specializovaných (pomocných) vědách, zejména ve filologii, literární vědě, kulturní historii, dějinách a knihovědě, připomeneme jen jména autorů příspěvků, která už sama napoví o zaměření jednotlivých sdělení. V antickém kontextu se zabývali biblí *K. A. D. Smelik*, *Blahoslav Hruška*, *R. Zuurmond*, *B. Dicou*, *Luther H. Martin*, *Walter Radl*, *Iva Doležalová*, *Giovanni Casadio*, *Jiří Šubrt*, *Ch. Kähler* a *Alena Frolíková*; v českých souřadnicích se biblí věnovali *Mirjam Bohatcová*, *Pavel Spunar*, *Stanislav Segert* (referát byl přečten), *Emanuel Michálek*, *Milan Kopecký*, *Jiří Svoboda*, *Josef Víntr* a *Michaela Horáková*.

Velkou pozornost poutala i sekce překladatelská, na jejímž profilu se podílela Biblická společnost ČSFR. Zajímavý byl zejména příspěvek *P. Peňáze* *Original Value or Traditional Meaning? Notes on Different Conceptions of Translation*, v němž autor žádal překládat biblí jako památku pozdně antického písemnictví a v jeho stylotvorném kontextu. Navrhoval důslednou substituci všech jazykových a literárních struktur adekvátními syntaktickými, idiomatickými a stylistickými prostředky cílového jazyka. Tímto postupem, který se distancuje od pouhého napodobení originálu, vzniká text, který má netradiční (ale expresivní) recepční ohlas. Liturgicky nebude pravděpodobně únosný, třebaže jeho teologické a exegetické přednosti jsou nesporné.

Závěrečné plenární zasedání se věnovalo biblí v interkulturní komunikaci, jejímž svorníkem bylo výrazné ekumenické poselství. *Dalibor Papoušek* ve sdělení *Hebraioi and Hellenistai - Early Christianity as an Intercultural Communication and Synthesis* postřehl, že studium židovsko-helenistických vztahů a napětí v raném křesťanství je klíčem k ekumenickému dialogu mezi judaismem a křesťanstvím. Východiskem je pojetí raného křesťanství jako kulturně aktivní struktury, v níž vrcholila syntéza judaismu a helénismu. *Břetislav Horyna* v provokativně nazvaném příspěvku *Wie interkulturell ist die interkulturelle Kommunikation?* konstatoval, že přes různé poctivě míně-

né snahy dorozumění (mezi různými kulturními oblastmi) zůstávají dané výsledky (odpovědi) většinou zakotveny jen v jedné z oslovených kultur. Upozorňuje na toto nebezpečí a žádá religionisticky relevantní hodnocení dialogu, který by měl respektovat kulturní pluralitu. Duchem tolerance bylo prostoupeno i sdělení *Milana Balabána* Die Bibel und die Religionswissenschaft. Autor naznačil, jak bible respektovala různé kultovní i rituální akty uplynulých věků a jak v tomto smyslu byla příkladem tolerance. Přejímání tradic nebylo ovšem mechanické; staré náboženské osnovy byly kerygmaticky přeznačeny, avšak tak, aby dávný psychologicko-noetický model nebyl zásadně porušen.

Obrysy konferenčního jednání není možno shrnout do jednoduchého vzorce. Důležitá byla míra tolerance v diskusi, různost pohledů i přátelské výměny názorů ve volně se tvořících debatních kroužcích. Zrodila se tradice, která by měla být pěstována jako vzácná rostlina - a to nejen v bechyňské zámecké zahradě.